

DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 30

nr.1

maart 2013

In dit nummer:

Onze
Wieleman
voorvaders

Een
moordverhaal

In gesprek
met: Gerrit
Smeenck

School-
locaties in
't Loo

Wij stellen
aan u voor

zoekplaatje

www.hkdgl.nl

Inhoudsopgave

In dit nummer:

Inhoudsopgave 2

Bij de voorpagina 2

Voorwoord 3

Colofon 3

Onze Wieleman stamvaders 4

Een moordverhaal 8

In gesprek met 11
In dit nummer een gesprek met Gerrit Smeenk

Zoekplaatje 15

Schoollocaties in 't Loo 16

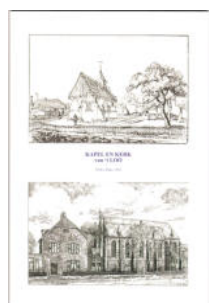
Verenigingsnieuws 24

Boekje "Kapel en kerk van 't Loo" 25

Jaarprogramma 26

Uit de krant van toen 28

Een artikel uit de Gelderlander van donderdag 31 maart 1938 over het 40-jarig ambtsjubileum van burgemeester Z.Th.J.F. baron van Dorth tot Medler

Bij de voorpagina

In dit nummer een artikel van Frans Staring over de schoollocaties in 't Loo. Op de voorpagina een uitsnede uit de hiernaast afgebeelde foto van de Bernadetteschool. De foto is afkomstig uit de collectie van Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en is gemaakt in 2011. In het artikel een foto van de Bernadetteschool, vanuit bijna het zelfde standpunt, kort na de oplevering.

Voorwoord

Geachte leden, abonnees,

Met de aanvang van dit jaar 2013 gaan we vieren dat de gemeente Duiven in december 200 jaar als eigen gemeente bestaat. Toen Napoleon op 19 oktober 1813 de Volkerenslag bij Leipzig verloren had, besloten de verbondenen Pruisen, Rusland en Oostenrijk op 21 oktober al dat alle grondgebieden die in 1805 aan Pruisen behoorden, wederom aan het Pruisische rijk toekwamen. Hiermee werden ook Duiven, Groessen en Loo weer Pruisisch gebied.

In Nederland dacht men echter dat, op het moment dat de Fransen vertrokken en Willem I aangekomen was, de voormalige Kleefse enclaves bij Nederland bleven. Dit werd al snel anders want reeds op 15 december schreef vanuit Emmerich de "Landrath Fettig" dat hij op de 17e naar Zevenaar zou komen om met 20 dragonders de voormalige enclaves weer in bezit te nemen. Zodoende was Duiven slechts twee weken Nederlands en werd het daarna tot juni 1816 weer Pruisisch maar dan wel met Groessen en Loo als eigen gemeente Duiven. De eerste burgemeester werd J.W. Koch die daarvoor als Maire van de Mairie Westervoort inclusief Duiven, Groessen en Loo had gefungeerd.

Dit jaar zijn we aangeland bij de 30e jaargang van onze Driepas. We hebben wederom een aantal lezenswaardige artikelen voor u en niet te vergeten ons verenigingsnieuws en de jaarkalender. Ook besteden we aandacht aan onze activiteiten in het kader van 200 jaar gemeente Duiven.

Wij wensen u veel leesplezier.

G. van Hunen

Voorzitter

Colofon

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 2,50.

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

Redactieadres:

*redactie@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven*

Redactie:

*C.M.J.M. van den Brink
F. Boekhorst
T. Kooy*

Bestuur:

bestuur@hkdgl.nl

Voorzitter:

G.H. van Hunen (0316-52 73 66)

Secretaris:

*secretariaat@hkdgl.nl
T. Peer-Stark (06-40 40 80 09)*

Penningmeester:

*T. Kooy (0316 -26 70 99)
Rabobank 315407484*

Public Relations:

G.H. van Hunen

Lid:

C.M.J.M. van de Brink

Secretariaat:

*secretariaat@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven*

Internet:

*www.hkdgl.nl
twitter
@hkdgl*

Oplage: 300 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €13,00 per jaar; het partner- of gezinslidmaatschap € 5,20 extra per jaar. Een abonnement op alleen de Driepas kost € 6,50 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 3,50 als bijdrage in de verzend- en portokosten. Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar. Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

Onze Wieleman stamvaders

In een eerdere uitgave van de Driepas is aandacht geweest voor de Nijsen-familie. Echter, wij Nijsens vormen in dezelfde genetische mate ook een Wieleman-familie. Daarom kan het geen kwaad eens naar die afstammingslijn te kijken. Omdat we de vaderlijke Wielemanlijn volgen, komen de dames betrekkelijk weinig aan bod.

In de tijd waarin achternamen gevormd werden (1600-1800) noemde men een rond ding aan een kar meestal een rad. Daarvan afgeleide namen zijn Rademaker, Raaij, etc.

Wieleman is een adresnaam en verwijst naar een plaats waar een dijk doorgebroken is of een ondiepe plas is ontstaan. De achternaam Wieleman kent diverse verschrijvingen: Wielemans, Wielman, Wijleman(s), Willeman en wat verder weg diffundeert het naar Welman, Welleman, Wijkman, Weimans, etc.

De overzichten van de naamsverspreiding van 1947 en 2007 laten zien dat de achternaam Wielemans (nog 4 personen in 1947) inmiddels uitgestorven is in Nederland. Wijleman en Wijlemans zakken samen van 37 naar 28 personen, Willeman van 63 naar 44, maar de achternaam Wieleman gaat van 80 naar 141!

Die 80 Wielemannen in 1947 woonden hoofdzakelijk in Gelderland (55). De Rotterdamse (14) en Utrechtse(3) en Zeeuwse (4) takken zijn afkomstig van de Gelderse stam. Je zou dus denken dat Wieleman een strikt Gelderse achternaam is. Dat is niet zo. In Friesland heeft een familie Wieleman bestaan, gesticht door Rudolph Wieleman, een Zwitserse soldaat die in 1756 in Leeuwarden trouwde. Wieleman uit Ubbergen komt oorspronkelijk uit Duitsland.

Er komen Wielemannen voor in Vreden bij Munster,

Félix Maximilien Eugène Wielemans (http://en.wikipedia.org/wiki/Félix_Wielemans)

in Frankrijk en in België waar de Wielemans met 246 personen in 1998 het winnen van Wieleman (91). Luitenant-generaal Felix Wielemans (1863-1917) was de beroemdste telg. Hij leidde als opperbevelhebber de Belgen tijdens de eerste wereldoorlog en stierf aan een longontsteking opgelopen in de loopgraven.

Overzicht van onze Wieleman afstamming.

1. Arnd Wijleman (1680? -??)

x Elisabeth Poeppers

2. Hermanus Wieleman (1719-1788)

x Elisabeth Hermesen

3. Gerardus Wieleman (1763-1820)

x Berndina Rob

Arnoldus (1753-1801)
(Lent-Nijmegen)

4. Arnoldus Wieleman (1805-1859)

x Berndina Wolf

x Hendrika Lamers

Henricus (1807-1849)
(Den Bosch-Hedel)

Hermanus (1818-1882)
(Rotterdam-Schiedam)

5. Gerardus Wieleman (1848-1929)

x Gerarda Berens

Hendrikus (1864-1892)
(Westervoort-Hoofdplaat)

Johannes (1856-1929)
(Arnhem-Rotterdam)

6. Berndina Johanna Wieleman (1883-1976)

x Frans Nijsen

Hendrikus A. (1881-1961)
(Angerlo)

Johannes H. (1886-1961)
(Duiven)

Generatie 1: Arnd Wieleman

Onze tak Wieleman begint dichterbij: in Zevenaar. Daar laat Arnd Wieleman op 23 september 1717 een kind dopen. Uw schrijver merkt bescheiden op dat een naamgenoot uit een kapitaalkrachtige en inmiddels uitgestorven tak, Godefridus Pelgrom, getuige was bij die doop. Toch is dat niet helemaal onbelangrijk: de afwezigheid van andere Wielemannen bij alle doopinschrijvingen suggereert dat zijn familie verder weg woonde, en de aanwezigheid van een telg van een rijke familie betekent dat Arnd tot de Zevenaarse upperclass hoorde.

In de doopboeken staan vijf kinderen van Arnd genoemd: Gerard, Hermanus (zowel in 1719 en 1727), Christina en Arnoldus.

Generatie 2: Hermanus Wieleman

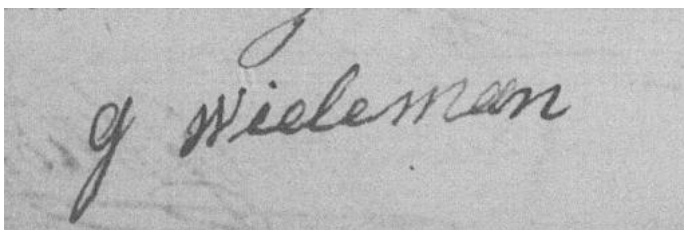
Hermanus (*Zevenaar 1727-†Groessen 1788) trouwt met Elisabeth Hermsen uit Groessen en zij vestigen zich daar. Duiven, Zevenaar en Groessen behoorden toen tot de Kleefse enclaves en tot Pruisen. Dus eigenlijk was hij een Duitser. Zij krijgen vier dochters en twee zoons, die de huwbare leeftijd bereiken. Na hun huwelijk vinden we deze kinderen terug in Bemmelen, Duiven, Westervoort, Arnhem en Millingen.

De oudste zoon Arnoldus dient enkele jaren in het cavalerieregiment van generaal van de Hoop als ruiter. Het feit dat hij een eigen paard heeft, wijst wederom op een betrekkelijk rijke afstamming. Hij trouwt in 1785 te Nijmegen met Christina Wouters. Zoals beschreven in het navolgende artikel "Een moordverhaal" is het slecht met Arnoldus afgelopen. Hij hield zich bezig met smokkel van brood tussen de Kleefse enclaves en de Bataafse republiek.

Op 28 maart 1801 werd hij in een huis bij de dijk van Millingen vermoord. Zijn vier getrouwde zoons en een dochter zorgen voor afstammelingen in Bemmelen, Nijmegen en Lent. De mannelijke lijn van deze Wieleman tak slinkt in de 19e eeuw, en ik denk dat er geen Wielemannen van deze tak over zijn.

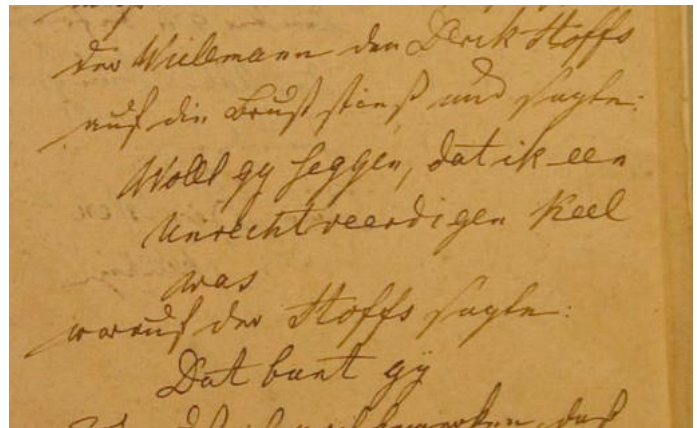
Generatie 3: Gerrit Wieleman

Gelukkig deed de tweede zoon van Hermanus Wieleman, genaamd Gerardus of Gerrit (*Groessen 1763-†Groessen 1829), het beter. Hij is eerst ar-

beider en dagloner. De eerste vermelding van Gerrit vinden we als hij in 1803 optreedt als boermeester van Groessen. We kunnen ons dat niet meer zo goed voorstellen, maar in die tijd was een aanzienlijk deel van de grond in handen van samenwerkende bezitters van een erf, de "geërfden". Boermeesters hielden toezicht op het weiden van het vee en zorgden dat niemand de grond inpikte. De hoge heren in Kleef hadden niet veel op met de democratisch gekozen boermeesters. Een poging om de boermeester Willem Spaan in Duiven af te zetten, groeide rond 1800 het tot een ware dorpsopstand uit. De Kleefse functionarissen konden zich ternauwernood voor de honderd woedende dorpingen in veiligheid brengen.

Toch was boermeester Gerrit in Groessen niet onomstreden. Een voorval uit 1806 is in de archieven beland. Gerrit Wieleman en Derk Hoff's, zijn overbuurman, hebben ruzie, waarbij Derk onze Gerrit

van oneerlijkheid beticht. Volgens de getuigen heeft Gerrit gezegd: "Wolft gij seggen dat ik een onrechtvaardigen Keel was" (wil je zeggen dat ik een onrechtvaardige kerel ben?). Waarop Hoff's beaamde: "Dat bent gij". De heren zijn daarna op de vuist gegaan, wat hen op een boete van overheidswege kwam te staan. De akte is in het Kanzlarei of Sütterlin handschrift geschreven, maar deze letterlijke uitspraken staan in normaal schrift in de akte.

Nadat in 1816 de Kleefse enclaves door Nederland geannexeerd zijn, zien we Gerrit terug als ambtsbode in de nieuwe gemeente Duiven. Hij woont met zijn gezin in een eigen huis, echter wel op de grond van de gereformeerde gemeente in Zevenaar. De locatie van dat huis is tegenover de plaats waar nu "het Straatje" op de Dorpstraat in Groessen uitkomt. We weten niet wanneer Gerrit met de 16 jaar jongere Berndina Rob uit Didam getrouwd is, maar hun kinderen worden tussen 1805 en 1822 geboren. Dochter Elisabeth trouwt in Bemmelen met een schipper, en Hendrina trouwt in Herwen en Aerdt. Gerrit en Berndina hebben drie zoons: Henricus is scheepstimmerman, hij trouwt Katharina Mulders en woont in Den Bosch aan de destijds nieuwe Zuid-Willemsvaart. Met de twee volwassen zoons uit het Bossche huwelijk gaat het niet goed: de eerste

In de kadaster tekening uit 1832 staat de St. Andreaskerk rechts beneden in blauw. De uitbreidingen in 1890 en 1932 staan er natuurlijk niet op. De tegenwoordige straten zijn met stippellijnen aangegeven. De Dorpstraat loopt van links naar rechts. De woning van Gerrit Wieleman staat met een stippelvierkant aangegeven. Het perceel meet 420 m².

overlijdt als soldaat in Nederlands-Indië. De tweede, Henri, wordt drie dagen nadat vader Henricus overleden is geboren. Henri is een raar geval, waar nog wel wat onderzoek op zijn plaats is. Hij komt voor in het zouavenregister en in het gevangenisregister voor ontucht met kinderen.....

De volgende zoon van Gerrit en Berndina heet Hermanus. Deze zoon volgt zijn broer Henricus en vestigt zich in Hedel, ten noorden van Den Bosch. Zijn nakomelingen vestigen zich in Rotterdam als schippers. Over deze tak valt nog van alles te vertellen waarbij het gevangeniswezen ruimschoots aan de orde komt.

Gerrit sterft in oktober 1829 en laat zijn huis na, evenals een stuk bouwland in de Rijnsche oever (ook genoemd: Rijnse Haef, Rijnse Hoef) en de helft van de hofstede in Didam, die hij erft van de ouders van zijn vrouw.

Generatie 4: Arnoldus Wieleman

Onze stamboom gaat verder met de eerst geboren zoon van Gerrit Wieleman en Berndina Rob: Arnoldus Wieleman (1805-1859), de grootvader van onze oma Nijsen-Wieleman. Het signalement dat op zijn 19e gemaakt is luidt: 1.68 m, langwerpige gezicht, rond voorhoofd, bruine ogen, dikke neus, ordinaire mond, ronde kin, donkerbruine haren, en "een lidteken aan het voorhoofd boven 't rechter oog". Dat lidteken duidt er mogelijk op dat Arnoldus strijdbare natuur had. Ondanks dat hij vrijgeloot is voor militaire dienst, meldt hij zich bij het begin van de Belgische Opstand in november 1830 bij de Gelderse Militie. Na drie jaar gaat hij met verlof en

krijgt kort daarna een baan als veldwachter/ambtsbode. De advertentie beschrijft de diverse verantwoordelijkheden. De veldwachter van Groessen krijgt bijna het dubbele salaris van zijn collega in Zevenaar.

Arnoldus voert die baan met verve uit. Zo lezen we in de Middelburgse Courant (!) van september 1840: "Arnhem: In den loop der vorige week is alhier in het arresthuis overgebracht de persoon van J. van der Burg, dijkopzigter te Pannerden. Deze persoon, terwijl hij stroopende een stuk weiland afliep, door den buitengewonen opziener der jagt A. Wieleman achtervolgd wordende, bragt genoemden opziener, door middel van zijn geweer eenige wonden toe, zoo dat deze op den grond viel; eenigen tijd daar gelegen hebbende, is hij, niettegenstaande zijne wonden, van der Burg weder achtervolgd; denzelven ingehaald hebbende, deed deze een kogel op zijn geweer, en na het dreigen om den opzigter hiermede te doorschieten, besloot laatstgenoemde van hem af te houden."

In januari 1841 wordt van der Burg veroordeeld tot een half uur "tepronkstelling" waarna vijf jaar tuchthuis volgde. Inmiddels is Arnoldus in 1835 getrouwd met de Didamse Berndina Wolf. Zij kopen in 1848 de rechten van de andere kinderen op de erfenis van Gerrit Wieleman. De voorwaarde is dat zij moeder Berndina Rob onderhouden en dat Berndina in het huis aan de Dorpstraat in Groessen mag blijven wonen. Bij deze overdracht krijgt Ar-